

УДК: 373.5.016:796(4)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-426-432

ЯЗЛОВЕЦЬКА Оксана –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної культури та медико-біологічних досліджень

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2653-1662>

e-mail: ksenija-77777@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШКІЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ В ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

У статті здійснено комплексний аналіз сучасного стану та ключових тенденцій розвитку шкільного фізичного виховання і спорту в окремих європейських країнах, що дає можливість оцінити ефективність різних моделей фізкультурної освіти в умовах соціальних трансформацій, цифровізації й зростання потреби у зміцненні здоров'я учнівської молоді. Акцентовано на різноманітні підходи до організації фізичного виховання, яке зумовлене освітньою політикою, культурними традиціями, рівнем децентралізації управління та сучасними викликами. Додатково підкреслено важливість формування стійких освітніх стратегій, що забезпечують поступовий розвиток фізкультурної галузі, а також необхідність переосмислення ролі шкільного спорту в умовах нових європейських стандартів якості освіти.

Проаналізовано специфіку реформ у Польщі, де впроваджуються компетентнісні програми та гнучкі моделі поєднання уроків і позакласної активності. Окреслено особливості розвитку фізичної культури в Італії, що характеризується централізованою системою управління, професіоналізацією викладання та широкою співпрацею з Національним олімпійським комітетом. Описано французький досвід модернізації, орієнтований на компетентнісне оцінювання, цифровізацію та інклюзивність. Розглянуто також німецьку модель, у якій поєднуються федеративна автономія земель, партнерство зі спортивними клубами та підтримка шкільного спорту через масштабні національні програми. Відзначено, що зазначені країни демонструють різні, але однаково ефективні механізми забезпечення рухової активності молоді та створення сприятливих умов для розвитку масового спорту.

Узагальнено спільні тенденції розвитку галузі: посилення здоров'язбережувального вектору, інтеграція цифрових технологій, підтримка інклюзивної освіти, розширення міжвідомчої взаємодії та модернізація спортивної інфраструктури. Зроблено висновок про значний потенціал адаптації європейського досвіду для вдосконалення системи фізичного виховання в Україні в контексті реформ Нової української школи.

Ключові слова: фізичне виховання, шкільний спорт, європейський досвід, модернізація освіти, інклюзивність, здоров'язбережувальні технології, цифровізація.

IAZLOVETSKA Oksana –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Physical education and Biomedical Research

of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2653-1662>

e-mail: ksenija-77777@ukr.net

CURRENT STATE AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SCHOOL PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

The article provides a comprehensive analysis of the current state and key development trends of school physical education and sport in several European countries, enabling an assessment of the effectiveness of various models of physical education in the context of social transformations, digitalization, and the growing need to strengthen the health of school-aged youth. Particular attention is paid to the considerable diversity of approaches to organizing physical education, shaped by educational policies, cultural traditions, levels of administrative decentralization, and contemporary societal challenges. The study additionally emphasizes the importance of forming sustainable educational strategies that ensure the gradual development of the physical education sector, as well as the need to reconsider the role of school sport in accordance with the new European standards of educational quality.

The article analyzes the specifics of reforms in Poland, where competency-based curricula and flexible models combining lessons with extracurricular physical activities are being introduced. The distinctive features of physical education development in Italy are outlined, including its centralized governance system, the professionalization of teaching, and extensive collaboration with the National Olympic Committee. The French model of modernization is described as one oriented toward competence-based assessment, digital transformation, and inclusive education. The German model is also examined, characterized by the federal autonomy of the Länder, partnerships with sports clubs, and substantial support for school sport through large-scale national programs. It is noted that these countries demonstrate different yet equally effective mechanisms for promoting youth physical activity and creating favorable conditions for the development of mass sport.

The article summarizes common trends in the sector's development, including the strengthening of a health-preserving orientation, integration of digital technologies, support for inclusive education, expansion of intersectoral cooperation, and modernization of sports infrastructure. The study concludes that European experience holds significant potential for improving the system of physical education in Ukraine within the framework of the New Ukrainian School reform.

Keywords: physical education, school sport, European experience, educational modernization, inclusion, health-preserving technologies, digitalization.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах світових соціальних трансформацій, цифровізації, урбанізаційних процесів та зростання інформаційно-психологічного навантаження проблема організації фізичного

виховання дітей та молоді набуває особливої актуальності.

Зниження рівня рухової активності, поширення гіподинамії, психоемоційного виснаження та хронічних захворювань серед школярів підси-

люють необхідність оновлення змісту й технологій фізкультурної освіти. Поглиблюють ситуацію й нові безпекові виклики, зміна стилю життя дітей, а також нерівний доступ до спортивної інфраструктури та якісних освітніх послуг.

Водночас європейські країни демонструють широкий спектр моделей організації шкільного фізичного виховання – від високої централізації управління до децентралізованих систем, від домінування традиційних видів спорту до активного впровадження рекреаційних, інклюзивних, цифрових і здоров'язбережувальних практик. Це формує важливе аналітичне поле для вивчення й порівняння, даючи можливість виявити сильні сторони різних підходів і оцінити їхній потенціал для впровадження в Україні.

Однак реформування національної системи фізичного виховання потребує виваженого, науково обгрунтованого підходу. Воно має ґрунтуватися на пошуку оптимального балансу між інноваціями та національними традиціями, адаптації найкращих міжнародних практик і їхньому поєднанні з актуальними тенденціями розвитку вітчизняної освіти.

У період трансформації української школи особливо важливо вивчати тенденції розвитку фізичної культури у провідних країнах світу, оцінювати їхню результативність та визначати можливості імплементації в умовах Нової української школи. Такий порівняльний аналіз дає змогу сформулювати оптимальні механізми забезпечення щоденної рухової активності школярів, удосконалення шкільного спорту, модернізації підготовки педагогічних кадрів, розвитку інклюзивних практик і впровадження компетентнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз існуючих форм, систем і концепцій фізичного виховання в європейському та світовому просторі привертає увагу широкого кола науковців. Питання організації та методики фізичного виховання і спорту в Україні та інших країнах досліджували вітчизняні фахівці, серед яких В.Б. Базильчук, О.М. Жданова, Т.Ю. Круцевич, О.С. Куц, Н.В. Москаленко, Н.Є. Пангелова, Л.П. Сергієнко, Т.В. Сидорчук, Н.С. Сороколіт, І.Х. Турчик, О.І. Шиян, А.В. Яковенко та інші. У своїх працях вони наголошують на необхідності модернізації змісту фізичного виховання, інтеграції компетентнісного підходу, використання інноваційних педагогічних технологій та засобів цифрового моніторингу фізичної підготовленості школярів.

Стан і тенденції розвитку фізичного виховання та спорту в європейських країнах є об'єктом дослідження широкого кола зарубіжних учених. Серед них – С. Annerstedt, E. Balz, A. Broeke, L. Eid, N. Lovecchio, R. Naul, H. Ronholt, A. Rycktecky, J. Marshall, N. Wallian, K. Hardman, A. Malska, B. Wilk, Z. Jaworsky та інші дослідники. Їхні роботи окреслюють ключові тенденції розвитку шкільного фізичного виховання – від впровадження інклюзивних програм та здоров'язбережувальних технологій до розвитку міждисциплінарних підходів, а також формування куль-

тури здорового способу життя в умовах глобальних соціальних змін.

Метою статті є комплексний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку фізичного виховання і шкільного спорту в окремих країнах Європи, визначення спільних і відмінних рис їхніх моделей, а також окреслення можливостей адаптації прогресивного зарубіжного досвіду в практику фізичного виховання закладів загальної середньої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У провідних країнах світу спостерігаються процеси демократизації освіти, які виявляються у зростанні її доступності, варіативності, децентралізації управління та посиленні відкритості освітніх систем. Попри загальні для багатьох держав тенденції розвитку освіти, кожна країна зберігає свою специфіку в остаточному формуванні політики фізичного виховання та молодіжного спорту [1, 2].

Більшість держав визнає фізичне виховання пріоритетним напрямом формування здоров'я дітей та молоді, що знаходить своє відображення у національних стратегіях розвитку освіти, спорту та здоров'я нації.

Шкільна фізична культура спрямована на задоволення потреб дітей у руховій активності, формування стійкої мотивації до здорового способу життя, розвиток здатності працювати в команді, дотримуватися правил чесної гри та поваги до інших.

Організаційні моделі фізкультурно-оздоровчої роботи залежать від культурних традицій і соціальних пріоритетів. Так, у європейських країнах фізична культура тісно інтегрована в навчальний процес: використовуються сучасні освітні технології, інтерактивні й ігрові методи, значну увагу приділяють інклюзії. У країнах Північної Європи поширені активні перерви, рухливі заняття на свіжому повітрі та «уроки на природі». В азійських країнах домінує дисциплінарний підхід, поєднання фізкультури з традиційними видами спорту, регулярні ранкові гімнастики та державні стандартизовані тести контролю фізичного розвитку (особливо в Китайській народній республіці). У США та Канаді фізичне виховання поєднується з значною роллю шкільного спорту, партнерств із комерційними спортивними організаціями та активним використанням цифрових технологій – фітнес-трекерів, мобільних додатків, індивідуальних фітнес-програм.

Серед сучасних тенденцій розвитку фізичного виховання у світі виділяють цифровізацію навчального процесу, зростання уваги до психоемоційного здоров'я учнів, інтеграцію адаптивного спорту і спеціальних програм для дітей з особливими освітніми потребами, поширення концепції «активної школи», розвиток фітнес-культури та «зеленої фізкультури», спрямованої на гармонізацію фізичного й ментального здоров'я шляхом занять у природному середовищі [6].

Таким чином, розвиток фізичного виховання в зарубіжних країнах характеризується комплексністю підходів, інтеграцією сучасних технологій,

посиленням індивідуалізації навчання, акцентом на здоровому способі життя та інклюзії. Спостерігається поступове зближення традиційних і інноваційних моделей фізичної активності дітей і молоді, що формує нову парадигму фізкультурно-оздоровчої роботи, орієнтовану на всебічний розвиток особистості.

У цьому контексті доцільно детальніше розглянути практику фізкультурної освіти та заходи, що впроваджуються в окремих європейських країнах для вдосконалення системи шкільного фізичного виховання та спорту.

Серед європейських держав, що здійснили масштабні освітні перетворення в сфері фізичного виховання, особливе місце посідає Республіка Польща. Розвиток сучасної моделі фізичного виховання в цій країні відбувався у руслі загальної модернізації освітньої системи, зумовленої як вступом до Європейського Союзу, так і необхідністю адаптації шкільної освіти до нових суспільних викликів, пов'язаних із цифровізацією, урбанізацією та зниженням рівня рухової активності дітей і молоді. Перші фундаментальні зміни були започатковані на основі Закону «Про фізичну культуру» (1996) та Національної програми здоров'я (1997), які задали стратегічний напрям на інтеграцію фізичного виховання в державну політику зміцнення здоров'я [1].

Подальший розвиток відбувся в межах оновлення нормативної бази та поетапного реформування навчального змісту. Однією з ключових інновацій стало уведення структурно оновленої програми з фізичного, яка набирає чинності з 1 вересня 2025 р. і поширюється на всі рівні загальної освіти. Вона передбачає перехід від традиційної моделі, орієнтованої на фізичну підготовленість, до компетентнісного підходу, що наголошує на розвитку мотивації до фізичної активності, здоров'язбережувальних умінь, здатності до співпраці, відповідальності за власне здоров'я та добробут. Окремо акцентується важливість формування стійких рухових компетентностей, знань із безпеки під час виконання фізичної активності та навичок планування індивідуальної рухової активності.

Зміни стосуються й організації навчального процесу: рамкові навчальні плани визначають кількість годин фізичного виховання на різних рівнях освіти (для класів I–III – 3 години на тиждень, для класів IV–VIII – 4 години), а школи отримують право самостійно обирати форми реалізації додаткових занять відповідно до матеріально-технічних можливостей, кадрових ресурсів і потреб учнівської громади. Таким чином, функціонує гнучка модель поєднання обов'язкових уроків із широким спектром факультативних форм діяльності – спортивних, рекреаційних, танцювальних, елементів фітнесу, туризму, корекційної гімнастики тощо. Це розширює можливості індивідуалізації та підвищує мотивацію учнів до рухової активності.

Важливою особливістю польської моделі є її децентралізований характер: *Міністерство національної освіти* формує загальнонаціональні стандарти, тоді як школи мають повноваження адаптувати освітні програми відповідно до локальних

потреб. Окрім базового курикулуму, міністерство пропонує перелік авторських програм, які вчителі можуть добровільно обирати та впроваджувати. Така практика забезпечує різноманітність підходів і водночас підтримує єдині стандарти якості. Сучасна реформа також передбачає створення міжвідомчого експертного комітету, до складу якого входять методисти, учителі, науковці та представники спортивного середовища. Основним завданням комітету є оновлення освітніх програм і розроблення рекомендацій щодо модернізації викладання фізичного виховання на всіх етапах освіти.

У шкільній практиці фізичне виховання поєднує уроки, активні перерви, позакласну діяльність і співпрацю зі спортивними клубами, що забезпечує щоденну рухову активність відповідно до рекомендацій Європейської комісії та Ради Європи. Значна увага приділяється моніторингу рухової активності: у рамках нової програми запроваджуються стандартизовані тести фізичної підготовленості для учнів IV–VIII класів, проте їх результати використовуються як інструмент діагностики рівня фізичної форми і виявлення спортивно обдарованих дітей. Результати тестів не впливають на оцінку з фізичної культури. Такий підхід відповідає провідним європейським практикам, у яких прогрес учня, а не лише підсумкові показники, є ключовим чинником педагогічного оцінювання.

Зміст польських програм фізичного виховання охоплює широкий спектр видів активності: командні та індивідуальні види спорту, легку атлетику, плавання, гімнастику, фітнес, активний туризм, йогу, стретчинг, рекреаційні форми рухової активності, а також блоки із безпеки, основ здоров'я, особистої гігієни та профілактики. Такий зміст дозволяє поєднати освітню, розвивальну та оздоровчу функції предмета, сприяючи формуванню рухових, соціальних і життєвих компетентностей.

У Польщі шкільний спорт розвивається у тісному взаємозв'язку між закладами освіти, місцевими органами управління та національними спортивними організаціями. Основними координаторами позакласної спортивної діяльності є шкільні спортивні клуби, створювані при школах або у партнерстві з муніципальними спортивними центрами. Ці клуби організовують змагання різних рівнів – від шкільних турнірів до регіональних та національних чемпіонатів, а також спортивні фестивалі й табори. Крім того, значну роль відіграють національні федерації спорту, які надають школам методичну підтримку, обладнання та тренерів для проведення позакласних занять. Така система забезпечує регулярну фізичну активність учнів, популяризує спортивні цінності та сприяє формуванню командного духу й соціальної взаємодії серед школярів. Значна увага приділяється також адаптивним програмам для дітей з особливими освітніми потребами, що створює умови для інклюзії у шкільному спорті [7].

Польща демонструє системність і послідовність у стратегічному плануванні розвитку фізичного виховання: удосконалюється законодавча ба-

за, здійснюються інвестиції у спортивну інфраструктуру, розширюються програми підвищення кваліфікації педагогів, а нові підходи до інклюзивної освіти забезпечують рівний доступ до фізичної активності для дітей з особливими освітніми потребами.

На тлі узгодженості польської моделі особливо цікавим є досвід інших держав Європейського Союзу, які також здійснюють активні реформи у сфері фізичного виховання. Однією з таких країн є Італія, де роль фізичної культури у системі освіти має глибоку історичну традицію та сучасну динаміку розвитку.

Система фізичного виховання в країні є результатом тривалої еволюції державної освітньої політики, роботи національних спортивних інституцій та дії інтервенціоністської моделі управління, за якої держава визначає стратегічні підходи до розвитку фізичної культури та спорту.

Сучасна італійська система освіти характеризується чіткою централізацією. Міністерство освіти та заслуг Італії встановлює освітні стандарти, визначає зміст навчальних програм і регулює діяльність фізкультурно-спортивного напрямку у школах [1].

Фізичне виховання є обов'язковим предметом упродовж тринадцяти років основної освіти, а зміст навчання адаптується до вікових та психофізіологічних особливостей дітей. На початковому рівні основний акцент робиться на розвитку координації, просторової орієнтації, базових рухових умінь і створенні позитивного ставлення до рухової активності. Важливо, що до 2023 року уроки фізичної культури в молодших класах проводили переважно вчителі початкової школи, а фізичне виховання інтегрувалося в інші навчальні заняття. Введення обов'язкових занять із фаховими педагогами починаючи з 4 класу стало одним із ключових нововведень останніх років, що вказує на тенденцію професіоналізації фізкультурної освіти й прагнення підвищити якість занять [5]. У середній ланці навчання фізична культура набуває більшої структурованості: учні вивчають техніки командних і індивідуальних видів спорту, оволодівають базами спортивної тактики та знайомляться з основами теорії тренувань. Значна увага приділяється самоконтролю, самооцінці, формуванню навичок безпечної поведінки та засвоєнню основ здорового способу життя. У старшій школі фізичне виховання включає фітнес-технології, самостійну рухову активність, ознайомлення з проблемами допінгу, принципами раціонального харчування. Результати навчання оцінюються за десятибальною шкалою, а вагомим компонентом виступає портфоліо учня, в яке включають участь у змаганнях, заняттях у спортивних гуртках і досягнення в позашкільній активності.

В Італії шкільний спорт реалізується через системну інтеграцію освітньої та спортивної інфраструктури. Основним партнером Міністерства освіти та заслуг є Національний олімпійський комітет Італії, який координує діяльність шкільних спортивних клубів і підтримує організацію міжшкільних змагань, турнірів та

фестивалів. Крім того, олімпійський комітет сприяє методичній підготовці педагогів, надає сучасне обладнання та розробляє національні програми спортивної активності для дітей і підлітків. Шкільні спортивні клуби охоплюють як учнів початкової школи, так і середніх та старших класів, пропонуючи різноманітні секції – від командних видів спорту до індивідуальних і циклічних активностей, включно з плаванням, легкою атлетикою, фітнесом і туристичними походами. Таке поєднання обов'язкових уроків і позакласних форм рухової активності забезпечує щоденне залучення учнів до фізичного навчання, формує спортивні звички та виховує соціально відповідальну й активну молодь [3].

Поряд із досягненнями, система фізичного виховання в Італії має низку викликів. До найбільш актуальних належать: нерівномірний розвиток спортивної інфраструктури між північними та південними регіонами; недостатня кількість годин фізичної культури; обмежений доступ до позашкільного спорту в соціально вразливих групах; нестача кваліфікованих фахівців у початковій школі. На окрему увагу заслуговує проблема інклюзії: попри значний досвід Італії у сфері спільного навчання, багато шкіл потребують сучасного обладнання та залучення спеціально підготовлених педагогів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Італійський досвід є цінним у контексті модернізації української системи фізичного виховання, оскільки демонструє ефективність поєднання державного управління, автономії школи, участі спортивних федерацій та широкого спектра позашкільних ініціатив, що забезпечують сталість мотивації учнів до фізичної активності.

Вивчаючи італійську модель, доцільно порівняти її з підходами інших країн Західної Європи, зокрема Франції, яка традиційно вважається одним із лідерів у сфері фізкультурної освіти та шкільного спорту.

Діяльність у сфері фізичного виховання регулюється Конституцією Франції, Законом про освіту, а також низкою національних нормативних документів, серед яких стратегічне значення має Кодекс освіти Франції. Саме в ньому зафіксовано положення про обов'язковість фізичного виховання на всіх рівнях шкільної освіти та визначено його ключові цілі: розвиток здоров'я, залучення до національних і європейських спортивних цінностей, формування рухових компетентностей, виховання громадянської відповідальності.

У Франції фізичне виховання та спорт координуються двома міністерствами – Міністерством національної освіти та Міністерством спорту. Така модель дає змогу забезпечити одночасно педагогічний, соціальний і спортивний вектори розвитку галузі, що вважається однією з найуспішніших управлінських систем у Європейському Союзі.

Фізичне виховання у Франції є обов'язковим предметом протягом усього періоду шкільного навчання – від початкової до старшої школи. На початковому рівні учні мають у середньому 3 години фізичної активності на тиждень, що вклю-

час як уроки, так і організовані рухові паузи. У середній школі кількість годин коливається від 2 до 4 залежно від типу освітнього закладу (коледж або ліцей) [1].

Французька концепція фізичного виховання ґрунтується на принципі «освіта через рух», що передбачає поєднання фізичного удосконалення з інтелектуальним, емоційним та соціальним розвитком. Програми фізичного виховання мають модульну структуру і охоплюють такі напрями: легка атлетика; ігрові види спорту (футбол, гандбол, баскетбол, волейбол); гімнастика; плавання; спортивні єдиноборства; циклічні види спорту (біг, велоспорт); активності на природі (орієнтування, туристичні походи, скелелазіння).

Таке різноманіття видів рухової діяльності сприяє формуванню універсальних компетентностей, що відповідають сучасним вимогам європейської освіти.

Останніми роками Франція демонструє активну модернізацію шкільної фізкультурної освіти. Однією з ключових реформ стало впровадження компетентнісної моделі оцінювання, яка передбачає відхід від традиційної фіксації нормативів і акцентує увагу на: індивідуальному прогресі учня; здатності до співпраці; умінні планувати та регулювати власну фізичну активність; розвитку відповідальності за власне здоров'я [6].

У практику навчання активно впроваджуються інформаційні технології: відеоаналіз техніки, цифрові щоденники фізичної активності, онлайн-тренування, застосунки для контролю фізичного стану. Важливого значення набувають інклюзивні методики, орієнтовані на учнів з обмеженими можливостями здоров'я, що є пріоритетом для освітньої системи Франції.

Особливістю французької моделі є надзвичайно розвинена система шкільного спорту, що функціонує через діяльність асоціацій: Національної спілки шкільного спорту для середньої школи та Спортивної асоціації для учнів початкової школи. Ці організації забезпечують проведення змагань різних рівнів (від шкільних до національних), організацію спортивних таборів та фестивалів, участь Франції у міжнародних шкільних спортивних проєктах, формування учнівського самоврядування у сфері спорту.

Учні можуть обирати різні спортивні секції відповідно до інтересів, що сприяє формуванню індивідуальної освітньої траєкторії та розвитку лідерських якостей.

Франція демонструє одну з найбільш збалансованих та ефективних моделей фізичного виховання в Європі, у якій органічно поєднані державне регулювання, високий професійний рівень учителів, різноманітність рухової діяльності, інклюзивність та потужний розвиток шкільного спорту.

Порівнюючи французьку систему з іншими європейськими моделями, варто звернути увагу на Німеччину, де фізичне виховання функціонує в умовах федералізму та значної автономії регіонів, що формує специфічний управлінський контекст. Німеччина складається з 16 федеральних земель, кожна з яких визначає власну освітню політику й

розробляє навчальні плани, у тому числі з фізичної культури. Для забезпечення узгодженості на загальнонаціональному рівні діє Конференція міністрів освіти і культури (КМК), яка координує ключові принципи та рекомендації [1].

У нормативних документах фізичне виховання визначається як обов'язковий навчальний предмет, спрямований на всебічний розвиток дитини, зміцнення здоров'я та формування соціальних компетентностей. Федеральні землі регламентують кількість годин, зміст рухової активності, вимоги до кваліфікації вчителів, стандарти безпеки й систему оцінювання результатів. Зазвичай у школах передбачено не менше двох годин фізичної культури на тиждень, у багатьох землях – три, особливо на рівні початкової та молодшої середньої школи.

Метою предмета є виховання фізично активної, здорової та відповідальної особистості. Незважаючи на регіональні відмінності, для всіх земель характерні спільні засади: пріоритет здоров'я, компетентнісний та інтегрований підхід, орієнтація на інклюзивність і підтримку індивідуальних потреб учнів. Завдання фізичного виховання охоплюють розвиток рухових умінь і фізичних якостей, формування сталої мотивації до регулярної активності та виховання соціальних умінь – умінь працювати в команді, дотримуватися правил, проявляти чесну гру, самодисципліну й відповідальність.

Зміст занять у початковій школі включає базові рухи, рухливі ігри, елементи гімнастики, вправи на координацію та рівновагу. Плавання посідає особливе місце: в більшості земель учень до кінця початкової школи має опанувати навички безпечного плавання, що пов'язано з національною політикою профілактики дитячих травм на воді. На рівні середньої школи програми ускладнюються й охоплюють легку атлетика, командні ігрові види спорту, акробатику, танцювальні й ритмічні види активності, туризм, орієнтування, а також плавання. Залежно від землі застосовуються як кількісні, так і якісні критерії оцінювання, що забезпечує комплексне врахування техніки, фізичних показників і командної взаємодії [3].

Фізичне виховання у Німеччині має міждисциплінарний характер. Фізична культура інтегрується з біологією, хімією, фізикою, географією, а також з правилами дорожнього руху. Поширеною практикою є короткі рухові паузи під час уроків інших предметів, що сприяє зниженню втоми та підвищує концентрацію учнів. Важливою рисою системи є індивідуалізація навчання: учитель адаптує завдання до можливостей і рівня підготовленості учнів, що зменшує стресове навантаження та підтримує позитивну мотивацію.

Останніми роками освітня система Німеччини активно впроваджує інноваційні підходи, пов'язані з цифровізацією та реформою шкільного середовища. Уроки на свіжому повітрі, активні перерви, міжкультурні рухові практики (йога, капоейра, тай-чи), інклюзивні спортивні модулі для дітей з особливими освітніми потребами – усе це є складовою концепції «активної/рухливої

школи», яка передбачає інтеграцію руху в усі елементи шкільного життя [6].

У багатьох школах існують власні спортивні асоціації або секції, де учні можуть займатися легкою атлетикою, плаванням, футболом, гімнастикою, ігровими видами спорту, туризмом тощо.

Характерною особливістю німецької моделі є тісна співпраця шкіл із місцевими спортивними клубами. Вони забезпечують доступ до інфраструктури, ведуть спеціалізовані секції, організовують тренування та спортивні заходи. Професійні спортивні клуби, зокрема команди Бундеслиги, підтримують шкільні програми, сприяють розвитку секцій і формують молодіжні спортивні резерви. Значну роль відіграє Німецький олімпійський спортивний союз, який формує стратегічні напрями розвитку фізичного виховання, координує шкільний спорт, розробляє методичні рекомендації, підтримує інклюзивні проекти та сертифікує «Елітні школи спорту». Молодіжний підрозділ Німецького олімпійського спортивного союзу – Німецька спортивна молодь – реалізує програми розвитку лідерства та волонтерства через спорт.

Система шкільних змагань є масштабною. Найбільшим національним проектом є «Jugend trainiert für Olympia & Paralympics», що охоплює сотні тисяч школярів. Для молодших учнів організовуються спортивні фестивалі, спрямовані на масову участь і формування позитивного ставлення до рухової активності.

Окреме місце займають спеціалізовані «Елітні школи спорту», у яких понад 11 тисяч перспективних спортсменів поєднують середню освіту та інтенсивну спортивну підготовку за моделлю «подвійної кар'єри»: учні отримують повну середню освіту і одночасно проходять інтенсивну спортивну підготовку. Для цього створені спеціальні розклади, індивідуальні навчальні плани, гуртожитки, спортивні центри та висококваліфікований тренерський супровід. Значна частина німецьких олімпійців є випускниками таких шкіл.

Попри високий рівень розвитку, система зіштовхується з викликами: дефіцитом кваліфікованих учителів фізичної культури, зростанням кількості фахівців без повної педагогічної підготовки, а також необхідністю розширення інклюзивних практик.

Отже, система фізичного виховання Німеччини характеризується комплексністю, високим рівнем міжвідомчої координації та ефективним партнерством шкіл з громадськими й спортивними організаціями. Вона становить значну цінність для модернізації української системи, особливо у частині компетентнісного підходу, інклюзивності та організації шкільного спорту.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що системи фізичного виховання в європейських країнах розвиваються у напрямі модернізації, спрямованої на підвищення рухової активності учнів, формування здоров'язбережувальних компетентностей та створення умов для інклюзивної освіти. Держави Європейського

Союзу демонструють різні моделі управління галуззю – від централізованих (Франція, Італія) до децентралізованих (Німеччина, Польща), однак усі вони визнають фізичне виховання стратегічним чинником освітнього та соціального розвитку.

Загальною тенденцією є посилення взаємодії між школами, спортивними федераціями, громадськими організаціями та органами місцевої влади, що забезпечує різноманітність рухових практик і розширює доступ учнів до спортивних ресурсів. Особливого значення набуває компетентнісний підхід, орієнтований на формування стійкої мотивації до фізичної активності та відповідального ставлення до власного здоров'я. У більшості країн Європи зростає увага до цифрових технологій, індивідуалізації навчання, інтеграції адаптивного спорту та розвитку програм інклюзивного фізичного виховання.

Польща, Італія, Франція та Німеччина демонструють успішні практики системної модернізації фізичного виховання, що поєднують оновлення законодавства, якісну підготовку педагогів, розвиток шкільної інфраструктури й підтримку шкільного спорту. Цей досвід має значний потенціал для адаптації в Україні, оскільки відповідає сучасним європейським стандартам та актуальним потребам реформування української освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні особливостей реалізації інклюзивного фізичного виховання та адаптивного спорту в різних освітніх системах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Москаленко Н., Яковенко А., Сидорчук Т. Фізичне виховання школярів у зарубіжних країнах (XX ст. – початок XXI ст.): монографія. Дніпро, 2020. 259 с.
2. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї: монографія / О. І. Локшина та ін. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 350 с.
3. Турчик І. Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Європи: монографія. Дрогобич: Швидкодрук, 2017. 138 с.
4. Altavilla G, Ceruso R, Esposito G, Raiola G, D'Elia F. Physical education teaching in Italian primary school: theoretical lines and operational proposals. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 2022. 26(3). P. 151–157.
5. Esposito G. L'educazione motorio-sportiva nella scuola primaria italiana. 2025. URL: https://ojs.pensa multimedia.it/index.php/siref/article/download/6328/6151?utm_source=chatgpt.com
6. Compatibility of physical education curricula with physical literacy across 40 European countries / Carl. J. et al. *Journal of Curriculum Studies*. 2025. 1-21. URL: <https://doi.org/10.1080/00220272.2025.2523436>
7. Nowak P. F. Aktywność fizyczna uczniów: refleksje nad praktyką szkolną. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2024. 32 s.

REFERENCES

1. Moskalenko, N., Yakovenko, A., Sydoruk, T. (2020). Fizychnе vykhovannia shkoliariv u zarubiznykh krainakh (XX st. – pochatok XXI st.) [Physical education of schoolchildren in foreign countries (20th century – early 21st century)]. Dnipro: 259 s. [in Ukrainian]
2. Tendentsii rozvytku shkilnoi osvity v krainakh YeS, SSHa ta Kytai [Trends in the development of school education in the EU, USA and China]. (2021). Lokshyna O. I. et al. Kyiv: KONVI PRINT, 350 s. [in Ukrainian]

3. Turchyk, I. Kh. (2017). Fizyczne wykhovannia i sport u shkilni osviti Yevropy [Physical education and sport in European school education]. Drohobych: Shvydkodruk, 138 s. [in Ukrainian]

4. Altavilla, G., Ceruso, R., Esposito, G., Raiola, G., D'Elia F. (2022). Physical education teaching in Italian primary school: theoretical lines and operational proposals. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 26(3). P. 151–157. [in English]

5. Esposito, G. (2025). L'educazione motorio sportiva nella scuola primaria italiana [Motor and sport education in Italian primary school]. URL: https://ojs.pensamultimedia.it/index.php/siref/article/download/6328/6151?utm_source=chatgpt.com

6. Compatibility of physical education curricula with physical literacy across 40 European countries / Carl. J. et al. (2025). *Journal of Curriculum Studies*. 1-21. URL: <https://doi.org/10.1080/00220272.2025.2523436> [in English]

7. Nowak, P. F. (2024). Aktywność fizyczna uczniów: refleksje nad praktyką szkolną [Physical activity of students: Reflections on school practice]. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji. 32 s. [in Polish]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЯЗЛОВЕЦЬКА Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної культури та медико-біологічних дисциплін Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: здоров'язберігаюча педагогіка, оздоровчий фітнес.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

IAZLOVETSKA Oksana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Physical education and Biomedical Research of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: health-preserving pedagogy, health fitness.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.10.2025 р.

УДК 371.134

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-221-432-435

ФІЛОНЕНКО Оксана –

доктор педагогічних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри освітніх наук
Цentrальноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стрімкий розвиток технологій, інноваційних сфер діяльності, необхідність нестандартного мислення й уміння генерувати оригінальні ідеї дедалі більше актуалізують проблему творчості як важливої характеристики індивіда. У цьому контексті особливого значення набуває підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, адже саме вони створюють умови для формування творчих здібностей дітей на етапі, коли закладаються основи особистісного становлення. Від рівня підготовки майбутніх вихователів, здатних розвивати у дітей дошкільного віку творчі здібності, залежить виконання завдань і вимог професійної освіти, що зорієнтована на перспективу.

У статті проаналізовано особливості підготовки майбутніх вихователів до формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

З'ясовано, що ефективний розвиток творчих здібностей дошкільників безпосередньо залежить від професійної компетентності вихователя. Вихователь повинен володіти системою знань, умінь, навичок й особистісних якостей, які дозволяють організовувати творчу діяльність дітей, стимулювати їхню активність та зацікавленість, створювати умови для вільної творчої самореалізації.

Для підготовки майбутніх вихователів до формування творчих здібностей дітей дошкільного віку в закладах вищої освіти необхідно створити педагогічні умови, які би сприяли розвитку креативності студентів, їх вмінню творчо підійти до розв'язання педагогічних ситуацій у роботі із вихованцями. Для цього необхідно створити креативне освітнє середовище: наповнити зміст навчальних дисциплін творчим характером, використовувати інтерактивні форми, методи та прийоми навчання, залучати студентів до виховних заходів, театральних постановок, виконання завдань творчого характеру, що в подальшому вони використовуватимуть у своїх професійній діяльності із дошкільниками.

Перспективи подальших розвідок напряму вбачаємо у дослідженні технологій ефективного розвитку творчих здібностей дошкільників.

Ключові слова: підготовка, майбутні вихователі, заклади дошкільної освіти, діти старшого дошкільного віку, творчі здібності.

FILONENKO Oksana –

Doctor of Pedagogy, Professor,
Doctor of Pedagogy, Professor, Acting Head
of the Department of Educational Sciences
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com